

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	25 cèntims
Subscripció semestral	6 pessetes
Subscripció anual	10 pessetes

S U M A R I

Cancell, pàg. 514. - La Tramuntana, pàgina 516. - Cavaller de l'ideal, pàg. 517. - Anecdolari català, pàg. 520. - Folklore, pàgina 521. - Epigrama, pàg. 521. - Distàncies quilomètriques, pàg. 522. - Aforismes i proverbis, pàg. 522. - Una Excursió i Acampada a l'Alt Pallars, pàg. 523. - Nocturnal, pàgina 526. - El murmur dels pins, pàg. 527. - Aforismes i proverbis, pàgina 528. - Fets històrics, pàg. 529. - Nostra Premsa, pàg. 530. - Torroella de Montgrí, pàg. 534. - Desil·lusió, pàg. 537. - Toponímia, pàg. 538. - Catalans notables, pàgina 540. - Anecdolari català, pàg. 541. - Folklore aforístic, pàg. 542. - Entreteniments Instructius, pàg. 544.

Llavis femenins

DAVANT mateix del «Capitol» algú em saludà tot anomenant-me. Després tingué lloc la invitació.

— Voleu venir al cinema? Projecten «Contra el imperio del crimen»...

— Us agraeixo l'oferiment, però, la veritat, ja un matí tan assolellat, tan atemperat, que em sabria greu tancar-me... De totes maneres us dono les més cordials mercès.

Encaixàrem. Una mà enguantada, la de Francina, companya de treball, estrenyé la meva, nua, a correuita.

Vaig seguir-la amb l'esguard fins que les vidrieres d'entrada al vestibul del cinema, l'absorbiren. Després, quasi instantàniament, els meus ulls toparen amb el títol de la pel·lícula en qüestió, el qual, escrit amb grosses lletres vermelles, figurava al peu d'un cartell voluminós on es veien els protagonistes en una de les escenes més esborronadores. El cartell, col·locat damunt la marquesina, amb les lletres d'un ver-

mell pujat, viu, cridava força l'atenció dels vianants.

Les lletres aquelles, d'un vermell llampant, cridaner, provocador, a l'entrada del cinema, em recordaren els llavis de l'amiga tot just acomiadada, també vermells, artificialment vermells, també llampants i cridaners, fins gosaria a dir provocadors i tot, a la bella entrada d'aquella boca virginal.

Rambles avall, abstret per complet a tot el que passava vora meu, el pensament no feia més que voletejar a l'entorn del mateix tema. Encuriosit vivament, desitjós de constatar la veritat, maquinalment, amb força discreció, observava. Mai no diríeu què? Els llavis de totes les dones que amb mi es creuaven. L'observació era ràpida, instantània, contundent.

N'hi havia de totes menes, de tots tamanys, de tots colors. Els uns allargassats desmesuradament denotaven una certa ignorància en l'art d'empolainar-se. D'altres, pàl·lids a desdir, maquillats a mitges amb l'intent d'enxiquir prudencialment la boca, no feien altra cosa que deixar al descobert precisament el que es volia que passés desapercebut. Els més, pintats amb varietat de matisos, apareixien, volien aparèixer, no sé comprendre per quina finalitat, amb forma de cor. Alguns no semblaven pas haver passat pel llapis roig a judicar per l'embotornament que els decorava, més aviat tenien l'aspecte d'haver acabat d'assaborir una racció abundant de xoriço...

En fi, us asseguro que en general predomina un cert mal gust, una manifesta corrent antiestètica en el que fa referència a la manera, a la forma en què les dones d'avui maquillen llurs llavis.

Altrament, no em puc estar de dir-ho, em produeix una certa mena de neguit, de contrarietat presenciar dues amigues bescanviant-se sengles besades o una mare de les d'avui petonejant el menut rebec o ploraner, en plena Diagonal o Granvia, durant aquests matins que estem vivint, assolellats a desdir. Em fa l'efecte que el bes, més que bes no és altra

cosa que una injecció de microbis contagiosos, d'una acció antihigiènica.

D'altra banda, el petó, que per ésser estimable ha de néixer espontani i pur, portador d'afecte, ¿no perd un tant per cent considerable de la seva vàlua en passar per entre el crostam de la pintura? Qualsevol de les nostres dones, ja de per si amoroses i afectuoses, ¿pot besar amb completa tranquil·litat, deixant-se portar pel cor, duent els llavis empastifats amb aquesta sèrie de coloretts que no sabem on, com i amb què es fabriquen? Jo, la veritat, crec que no.

FREDERIC BALLIRANA.

La Tramuntana

Vent dels Pireneus
que passes xisclant,
el mal que fas no veus,
malgrat ésser gran.

Passes orgullosa
fent el teu camí,
la gent temorosa
no gosa sortir.

Ets la tramuntana,
quin nom més potent!,
el mal de la plana,
l'espant de la gent.

El blat de la plana
tot l'has aterrat,
plora qui té gana
i no té sembrat.

FRANCESC BONAVENTURA VILÀ.

*Cavaller de l'ideal **

Símbol de la Pàtria

FURGA el desig de l'amor
i és tota avara la terra;
passa el donzell lluitador
sense cap ombra de guerra.

Ara l'anhel ha florit
entre els clavells i les roses;
ell duu sentors en el pit
per abellir les esposes.

* Poesia premiada amb l'Accèssit a l'Englantina, en els Jocs Florals d'Horta, el juny del 1933.

S'ha omplert de llum tot el cel
i cor endins va la joia...
Ara ningú és rebel
i és festejada la noia.

I és festejat el guerrer
que a la pau brinda l'espasa;
ell ha abrandat el terror
i ha alliberat nostra casa.

S'omplen de flors els camins,
riuen a pler les aimies;
el sol camina amb peus fins
per la catifa dels dies.

Mentre això fan, ve l'encís
de la donzella galana;
dringa un somriure feliç
que el goig del viure encomana.

I és el donzell qui l'ha dut
fulgent i dolç de paraula;
brilla en son cor la virtut
com un pitxell en la taula.

I al seu pas rondan estels
per fer més belles ses gestes;
ronden esposes fidels
amb el vestit de les festes.

Elles l'han vist, somniant,
alçar la Pàtria caiguda,
fent-la amb son braç triomfant
d'aquella mà vil i ossuda.

I el cavaller ve cada any
i quan el cor el demana;
mes quan se'ns obra un afany
ell clou la porta mundana.

Ara el desig de l'amor
obre portells i finestres;
dorm part de fora el dolor
foragitat amb sos estres.

I Catalunya somriu
perquè Sant Jordi vigila,
vigila encara a l'esquiü
que el cor li salta a l'argila.

Vigila i vetlla els infants,
tendres rebrots de la Pàtria,
arbres fornits i gegants,
ànima i cor que idolàtria.

Tots hi serem al seu crit
si un núvol duu la tempesta;
joves i vells, amb son pit
tornaran el dolor en gesta.

I el cavaller ens dirà
el bell camí de sa ruta;
—Vés sempre amunt, català,
la terra és forta i hirsuta.

Més no t'aturis enlloc,
que el flam del cel ara et guia;
fes el camí poc a poc
que Déu i el poble t'hi envia.

AMAT GOSALBES.

(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

Anecdolari català

EL cèlebre metge, polític i literat, Dr. Pere Mata i Fontanet, quan vivia a Madrid, habitava a la mateixa casa que el gran poeta còmic Breton de los Herreros.

Tots dos vivien en un mateix replà, davant per davant.

Era una carrera feta les persones que a totes hores picaven la porta del Dr. Mata preguntant:

—¿Vive aquí D. Manuel Bretón de los Herreros?

—En la puerta de enfrente, —contestava la minyona.

En Mata, cansat de tanta visita, posà en un paper a la porta de casa seva:

*En esta mi habitación
no vive ningún Bretón.*

Quan l'autor de «Marcela o a cuál de los tres» s'enterà d'aquest vers, contestà amb la següent quarteta:

*Vive en esta vecindad
cierto médico poeta
que al pie de cada receta
pone Mata, y es verdad.*

El Dr. Mata no va admetre tal insult i va escriure aquesta quintilla:

*Este médico poeta
que vive en la vecindad
ni visita ni receta;
luego, es mentira completa
lo que dices que es verdad.*

I era veritat: ell mai no havia pres el pols a cap malalt i no havia escrit cap recepta.

F O L K L O R E

La Fira

LA fira, en el temps vell, no tenia el caire que té avui; la fira tingué els seus començos en una mena de mercat on hi acudien els de la ciutat i els dels pobles del voltant a proveir-se del que havien de menester; la fira de joguines vingué més tard. La fira tenia per base, en els seus principis, el bestiar, els estris i tota mena d'utilitatge per al treball i moltes andròmines i trastos que avui encara perduren en certes localitats. S'ignora la data en què començà, però és d'aquelles coses que ha anat evolucionant de faisó i en consonància al mode d'ésser de nostres dies; el seu origen arrencaria tal volta d'aquelles concessions que solien fer els reis als pobles per celebrar fira en diades determinades.

La fira de joguines començà quan començaren a difundir-se les joguines; aquestes, en el temps vell, eren sols patrimoni de la classe alta; avui són patrimoni de tothom, i n'hi ha de tots preus, perquè tothom pugui jugar.

La fira, en el dia d'avui, és motiu de festes i una avinentesa per a celebrar moltes diversions i altres passatemps per raó dels molts forasters que hi acudeixen de tots els pobles del voltant; i que, per altra part, no hi ha casa que no tingui els seus hostes, i avui la fira està tan arrelada que el suprimir-la portaria un daltabaix.

JOSEP.

E p i g r a m a

CAVALCANT son cavall gràcil i bell,
passa l'Amor ungit de gentilesa.
Dins nostre cor ens deixa el seu dardell,
que és la fruita millor de juvenesa.

MANUEL SERRAT I PUIG.

Distàncies quilomètriques

ANEM a descriure, per creure-ho curiós, la distància que hi ha des de Girona a les principals capitals europees. Aquesta distància és passant per La Jonquera i Le Perthus.

De Girona a Berna, 890 quilòmetres; a París, 942; a Brussel·les, 1.227; a Londres, 1.328; a Roma, 1.438; a La Haia, 1.508; a Praga, 1.685; a Viena, 1.767; a Berlín, 1.788; a Budapest, 2.016; a Belgrad, 2.230; a Varsòvia, 2.326; a Copenhaguen, 2.381; a Sofia, 2.631; a Bucarest, 2.853; a Oslo, 3.000; a Estocolm, 3.079; a Estambul, 3.111; a Moscou, 3.531; a Atenes, 3.643.

Aquestes distàncies, però, no són precisament les més directes, encara que ben poca diferència hi trobaríem d'aquestes amb aquelles. Són, això sí, les millors, pel que fa referent a supercategoria i màxim de turístiques.

FRANCESC BONAVENTURA VILÀ.

AFORISMES I PROVERBIS

Si et dius Pere, i et fas dir Pedro,
passa l'Ebro.

Si vols arribar com a jove,
puja com a vell.

Si la fira ha estat dolenta,
no n'hi té pas cap culpa el ventre.

Si l'enveja es tornés tinya,
¡quants haurien de gratar-se!

Sempre, en aquest món de perdularis,
hi ha d'haver més doctors que apotecaris.

Si no hi hagués lloques,
no hi hauria polls.

Si no vols tenir desfici,
a ton fill dóna-li ofici.

De dones i paraigües,
no se'n tornen gaires.

Una Excursió i Acampada a l'Alt Pallars

IMPRESSIONS D'UN NEOFIT

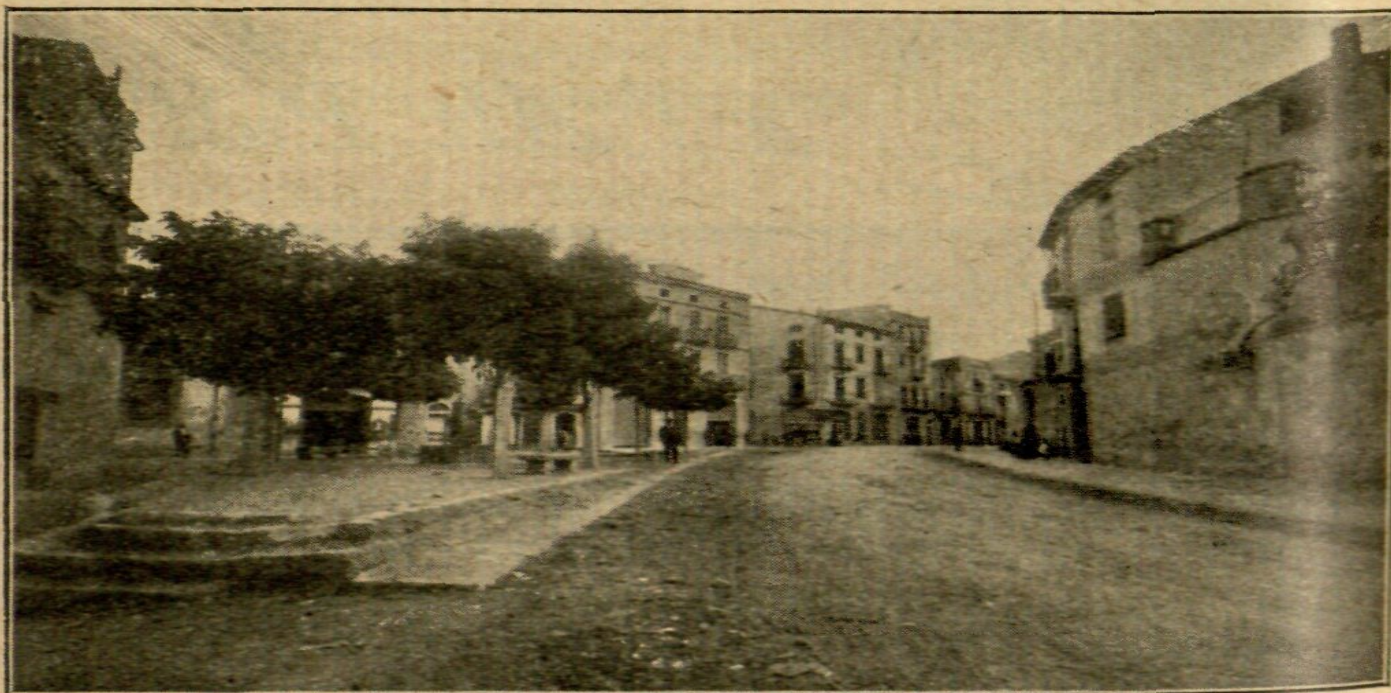
(Continuació)

PONT DE SUERT

PONT de Suert, pas obligat per anar a Bohí, és un poble ple de contrast. Mig vell i mig nou, mostra la influència d'un turisme incipient, nascut de la jove carretera que l'uneix a La Pobla de Segur. Al costat d'una casa antiga de bon estil, hom troba un xalet poca-solta d'aquells que, segons a qui el regallessin, se'l vendria tot seguit. A Pont de Suert hi ha una petita plaça on es veuen alguns balcons i finestres amb capitells i escuts nobiliaris d'alabastre, desdibuixats per l'acció del temps, i el conjunt ofereix un aspecte força interessant.

Ací descarreguem l'auto i contractem els muls d'abast que calen per a transportar tot el bagatge a Bohí, on haurem de fer nit. Abans, però, d'emprendre la marxa, anem a dinar a una fonda amb pretensions d'hotel que hi ha en aquella placeta, i el menjador de la qual està com penjat damunt del riu Noguera Tort, que salta i remoreja entorn del poble. Les taules del menjador estan ocupades per una vintena de persones ben heterogènies. En una taula veiem tres viatjants de tercera categoria que contenen les seves aventures comercials; en altra taula, una

parella, mascle i femella, d'aquells alemanys que hom troba a tots els bells indrets de Catalunya i crec que als de tot arreu del món; altres taules estan ocupades per famílies d'aire burgès que van a suar als miraculosos banys de Caldes de Bohí. En aquesta fonda, amb pretensions d'hotel, faig coneixença amb les famoses truites pirenenques, les quals, condimentades, servides i menjades en aquest lloc —oh, suggestió de l'ambient!—, trobem saborosíssimes, amb tot i que, almenys les meves, no me les puc empassar

Artesa de Segre. - Carretera d'Agramunt.

per haver-les carregat massa de sal, per por que, essent peix de riu, em resultessin dolces.

Un cop ben dinats, ben encafetats i ben *encigarrats*, anem a carregar els muls i a posar-nos en condicions d'emprendre una caminada de cinc hores vers el poble de Bohí.

Són dos quarts de tres, i fa un sol de justícia; un sol que hom rep de primera mà; un sol per a tornar a vendre i del qual dubto que se'n pugui fer imitacions.

LES SABATILLES D'EN PASCUAL

Com ja he dit, Pascual és un *maño* molt «chufia, chufia, como no te apartes tú!»... I com que de més

a més, ell *sabe muy bien lo que le conviene*, en lloc de posar-se les sabates ferrades que li oferim, o bé unes bones espadenyas que tampoc no manquen a l'equip de cadascú, es calça unes sabatilles d'estar per casa per tal de caminar còmodament pel Pireneu.

La corrua que formem, persones i bèsties, comença a moure's i a caminar, i ara pujant, i adés pla i enllà, anem avançant mentre van sorgint per tots costats els cims de silueta ja netament pirenenca i de noms ben coneguts. Després de dues hores llargues de camí, arribem a una mena de parador, on tot està disposat de manera que té més importància el que afecta als animals que a les persones. Es per això que, mentre els muls poden apagar la set en un esplèndid abeurador d'aigua corrent construït *ad-hoc*, nosaltres cerquem endebades una font per a refrescar. Així i tot, en aquest parador descansem i brenem un xic.

Un cop refrigerats, ens posem a caminar de nou, i ataquem amb delit les pujades que es presenten davant nostre. Pascual, tossut amb les seves sabatilles, es va rerassegant, sense que cap de nosaltres el pugui convèncer que abandoni el seu sistema de locomoció muntanyenca i molt menys encara que pugi al mul que portem lliure de càrrega en previsió de què pugui cavalcar-lo el qui de nosaltres en tingui necessitat. Es inútil la nostra insistència: Pascual, ferm en la seva teoria sabatillesca, segueix caminant tot fent, però, els mil i un equilibris per tal d'evitar

Tipus d'aquesta terra.

posar els peus en els còdols d'aquell camí de muntanya. «Chufra, chufra, como no te apartes tú!»...

En Pep Soldevila, en canvi, va al davant de tots menjant-se el camí, illusionat sens dubte amb les grans pesqueres de truites que pensa efectuar a Aigües Tortes; per això el que més el preocupa, d'ençà que hem sortit de Barcelona, és l'acomodament del gran *stock* que porta de canyes de tots els gruixos i llargades, nacionals i estrangeres, ultra d'uns mefistofèlics i malintencionats hams de nova invenció, que guarda gelosament en una capseta misteriosa.

Després de passar fregant el poblet de Barruera, en caure la tarda, apareix Bohí, mig boirós dalt d'un coll que es redreça i s'allarga com més anem avançant. Deixem el camí de bast que hem seguit fins llavors, i enfilem una drecera molt pedregosa, que ens remunta en ziga-zaga, i que Pascual, amb les seves sabatilles màgiques, va salvant d'una manera que ens deixa astorats. Mitja hora més de pujar pel pedruscall, i entrem, per fi, a Bohí, en fer-se fosc. Com que ens hem llevat a les quatre, i, per tant, fa ja unes quinze hores —entre les que havem passat a l'auto i les que hem fet a peu— que la ballem, el cansanci és lògic, i ens adrecem cap a l'hostal amb ganes de reposar. Amb tot, l'Albert, empès pel seu innat dinamisme, que no el deixa estar un sol moment quiet, surt a cercar els homes i els muls —i qui sap quantes coses més que ens manquen per a l'acampada a Aigües Tortes—, ja que els qui han portat el bagatge fins a Bohí els cal tornar a Pont de Suert.

(Seguirà).

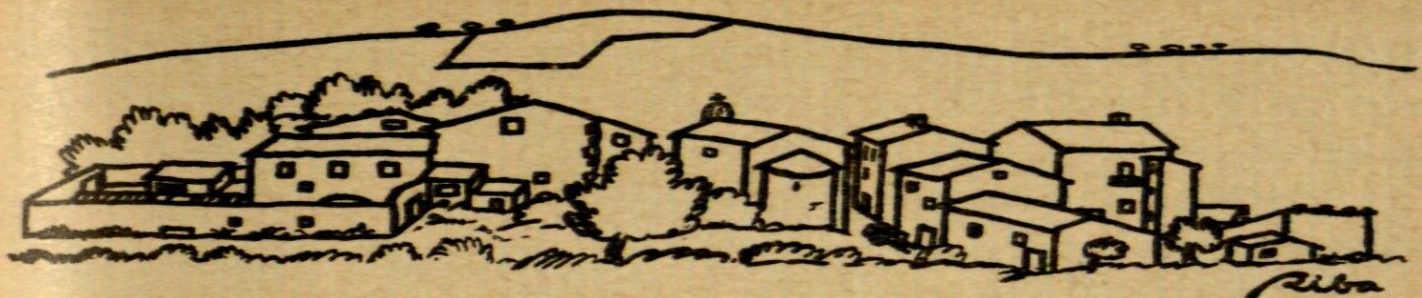
ANGEL MILLÀ.

NOCTURNAL

E p i g r a m a

QUAN el sol es pon rera la carena,
i amb misteri la fosca va tornant,
ressorgeix, novament, la lluna plena,
vorejada amb trossets de diamant.

MANUEL SERRAT I PUIG.

Bells indrets de la comarca d'Igualada. - Sant Pere de Copons.
(Dibuix de Ll. Riba Martí).

El murmuri dels pins

(Conte)

ARRIBÁ aquell any la primavera més alegre que mai. Les flors llançaven els seus perfums per l'espai, els ocells refilaven els seus cants, acompanyats d'una harmonia que venia d'un rajolí d'una font del peu de la clotada. Els arbres mormolaven cançons d'amor en ésser festejats per l'oreig de la matinada.

En aquella boscúria de pins, podia percebre's el cant joliu d'una joveneta, entretinguda en collir farigoles i romanins. En tenir-ne un gros feix, va retornar cap a la Masia Blanca, situada a dos quilòmetres del bosc. Ella va descansar en un pedrís, al costat del portal d'aquella Masia, tot dient als seus germanets:

—Avui us porto caragolets.

—Jo en vull un—digué l'Andreuet.

I la Maria—aquest era el nom de la joveneta—abocà damunt del pedrís, un bon grapat de caragols, satisfent les ànsies del seu germanet.

* * *

Estem a la Festa major del poble. Les joves, abillades amb els seus millors vestits, anaven a la plaça per ballar. La pubilla de la Masia Blanca, també va assistir a la sardana, ben polida i pentinada.

Un grup de dones criticaïres, s'adonà que en Joan cercava la Maria; després van veure'l al costat d'ella, saltironant la dansa catalana. Els músics donaren per acabada aquella sardana; la Maria, aleshores, retornà a casa seva.

Joan, en veure-la desaparèixer, no tardà molt de

temps en seguir el mateix camí. No feia gaire estona que la pubilla de la Masia Blanca havia ja entrat al bosc en direcció a la seva llar, quan en Joan, havent-la aconseguit i estant ja vora d'ella, la cridà.

Tota sorpresa es girà la Maria, i assossegada de la presència d'aquell jove, li digué:

—No t'esperava, Joan.

—Venia per poques paraules: si no vaig equivocat i el cor no em traeix, haig de dir-te que t'estimo, i penso que tu, també, a mi. Esperava l'avinentesa per a manifestar-te això que t'acabo d'expressar, i he volgut que només aquests pins siguin els únics testimonis dels meus sentiments.

La Maria, que dins la seva ànima hi niava l'amor vers en Joan, mirant-se'l amb els ulls plens d'emoció, respongué:

—Es veritat...

Una quietud solemne planava dins aquell bosc; únicament un lleu ventijol feia mormolar al brancam dels pins una cançó, dolça com una benedicció, que repetia: Estimeu-vos!...

JOAN MARTÍ.

AFORISMES I PROVERBIS

Treure faves d'olla,
es igual a canviar o millorar de situació.

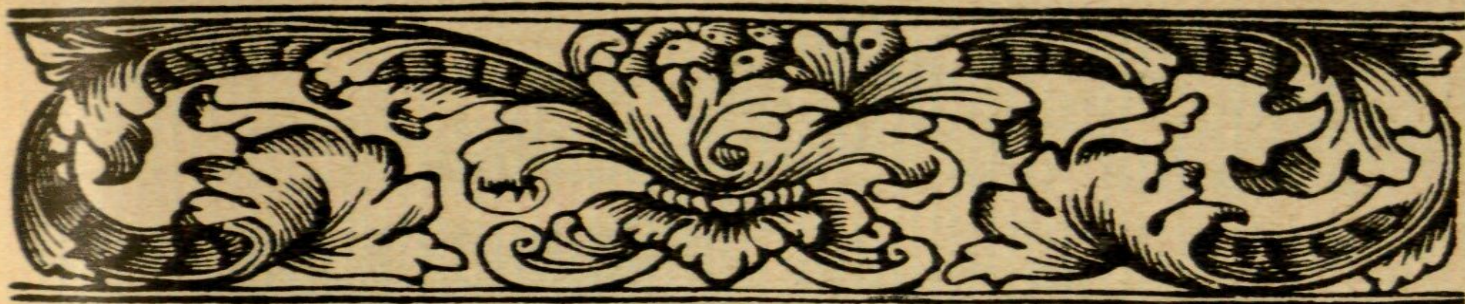
Són faves comptades,
es diu quan un compte és exacte,
quan es tracta d'una cosa evident.

No puc dir fava,
exclama el que està molt cansat.

Una dona fava,
és una guapesa sense gràcia.

Cada fava té el seu corc,
menys la meva que en té dos.
Es el que hauríem de pensar tots.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

FETS HISTORICS

En Pere Roca Guinarda

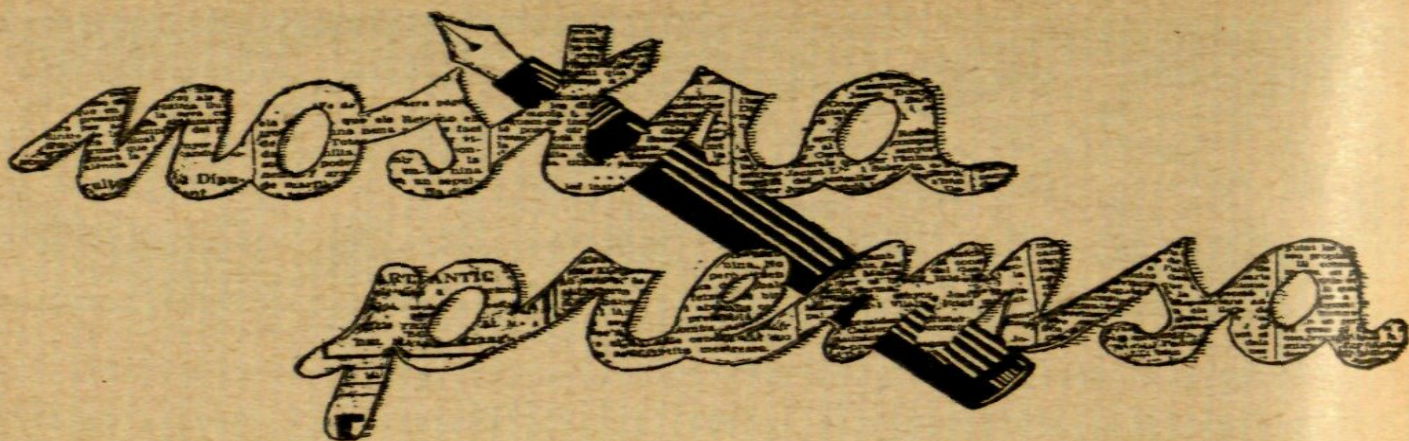
AQUEST bandoler, conegut arreu de Catalunya i sobretot en el pla de Barcelona per les seves malifetes, amb el nom de *Perot lo lladre*, després de pujar al Castell de Montcada i tocar a sometent contra d'ell mateix, per despistar, i deturant-se a l'hostal de la Farigola, passà a Mataró el 9 de gener de l'any 1610.

El Virrei de Catalunya va trametre al Vallès a M. Gomis per la seva captura, creient-lo allí, i a Mataró dos patges de cort, mes res no pogueren en contra d'ell: se'ls escapà, no mancant qui assegura que en el port de Mataró féu el seu embarcament fugint de les persecucions que a tothora l'assetjaven, degut a la intranquillitat a què tenia subjectes els pobles i viles d'aquestes contrades.

Era l'època forta del bandolerisme a Catalunya, portat a voltes per gent estranya; per tot arreu es predicava contra aquesta mena de gent que era contrària als interessos de la pàtria i que tenien la societat en estat anguniós.

La ciutat de Barcelona, no sabem per quina raó, posà el seu nom a un carrer que encara perdura: va des de la Portaferriça al carrer del Pi formant angle recte.

JOSEP.

Prensa Barcelonina Vuitcentista

V

Any 1843

(Acabament).

EL públic català no féu cas d'aquestes paraules dels redactors de la Revista i continuà amb llur indiferència, però els que feien el periòdic, no volguent canviar la conducta que els havia dictat llur patriotisme, abans que claudicar de llurs idees decidiren suspendre la publicació del periòdic, acomiadant-se del públic, en el número 6, amb la següent nota: «Nostres càlculs han surtit errats, nostras esperansas fallidas. Ab sol los sis números que han vist la llum, tenim ja pèrduas de consideració pera nosaltres. Nos vehem donchs obligats a cessar en la publicació de «Lo Verdader Català».

I a continuació, publicaven el següent vers, en el qual, enmig de l'amargor de l'acomiadament, els redactors de la Revista feien un bell elogi de la llengua catalana:

LO VERDADER CATALÀ A SOS SUBSCRIPTORS

Romanço

Som lo sigle de las llums,
Se sent dir a cada pas;
Y si es veritat, o no
No vull ara averiguar:
Lo que es ben cert, y ho diré,

Que progressa molt lo gas,
 Puix que moltes plassas, casas
 Y carrers d'esta ciutat,
 De Barcelona, vull dir,
 Son per ell illuminats.
 Sent donchs, temps d'illusió
 Ja no trobo res estrany,
 Que surten tants periòdichs,

LO VERDADER CATALÀ.

REVISTA RELIGIOSA.

POLÍTICA . CIENTÍFICA , INDUSTRIAL Y LITERARIA.

TOMO I.

*Per terra observa l' Català ab tristura
 Sa industria, son comerç y agricultura*

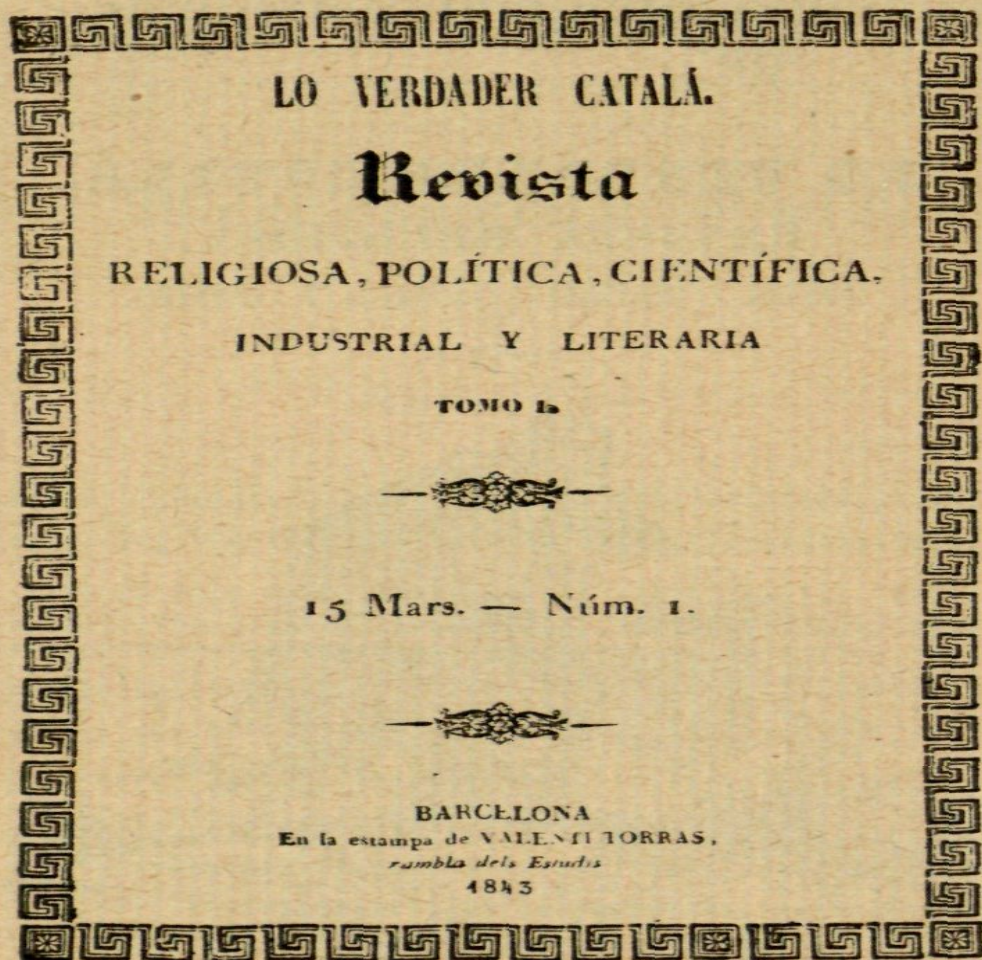
BARCELONA 1843:

En la estampa de VALENTI TORRAS,
rambla dels Estudis

Facsimil de la portada.

Tantes revistes y tants
 Llibres, obres y folletos,
 Com en Espanya se fan:
 Mes entre tants periòdichs,
 Ni un s'en veu en català;
 Per això he volgut sortir
 Nostre idioma parlant,
 Per fer veurer que ell es dols,
 Agradable y elegant,
 Y qui diga lo contrari

No lo sab pronunciar,
Perquè n'hi ha molts y moltíssims,
Que se troban en est cas;
Y com molts de lo que ignoran
Blasfeman, com diu Sant Pau,
Diuen que es incult y aspre

Facsímil del primer número.

L'idioma català.
Ha estat traurar tal idea
Mon objecte principal;
Però confesso, senyors,
Que so quedat enganyat;
Puix ja's veu que es nostra llengua
Odiada en general;
No més n'hi ha alguns poquets
Que en amor patrio inflamats,
Y ansiosos per las glories,
Grandesa y prosperitat
De llur país, lo estiman molt,
Y per això m'han honrat

Ab llurs subscripcions: mil gracias
 A ells tributo per lo tant.
 Los altres morir me deixan,
 Y ja estich agonisant;
 Ma vida, ma curta vida
 Ja s'acaba per instants.
 Perquè rés a ningú dega
 Jo mateix me vull formar
 Lo epitafi, que en ma tomba
 Mano se haja de posar.
 En los conceptes següents
 Vull donchs jo sia expressat.

Epitafi

Catalans...! que aquí passau,
 Si sentiú lo vostre cor
 Informat de patrio amor
 Ah...! plorau; si, si, plorau;
 Puix baix esta tomba jau
 «Lo Verdader Català»
 Lo qual perquè desitjà
 Parlar en sa pròpia llengua
 De alguns fou tingut a méngua,
 Y això la mort li causà».

Aquests versos que hem copiat, són una bella mostra del llenguatge entusiasta i patriòtic que empraven els redactors de «Lo Verdader Català» i aquestes paraules, no tan sols d'amor a Catalunya sinó de verdader catalanisme, no varen ésser compreses pels catalans d'aquells temps, en què tot just començava a néixer la Renaixença Catalana.

Les pàgines de «Lo Verdader Català» estaven dividides en seccions dedicades a literatura, agricultura, apologètica i noticiari d'Espanya i de l'estranger. La majoria dels articles, eren anònims i alguns anaven signats amb inicials. La collecció completa d'aquesta revista, de la qual, com hem dit, sortiren 6 números, forma un volum d'un total de 314 pàgines. El darrer número porta data del 31 de maig del mateix any 1843.

JOAN TORRENT.

Torroella de Montgrí

EN la terra empordanesa tan plena de gràcia i de beutat, una de les viles més interessants i típiques és Torroella de Montgrí.

L'elogi semblaria finesa obligada en aquest lloc, si no reviséssim amb el lector algunes de les joies torroellenques.

EL RIU

Torroella té un riu, i per a morir al seu redós, aquest riu baixa del Pireneu. Aquest riu visita ciutats i viles i poblets; però enlloc, des d'Ull de Ter a la Gola, mostra la plenitud de sa magnificència, tota l'eficàcia de son poder fecundant, com en enfrontar-se amb Torroella de Montgrí. Aquí el riu ascendeix de sobte a gran riu i mostra l'envejeable opulència d'un magnífic riu de plana. Pugeu al cim del pont monumental de les set arcades; guaiteu a Llevant, guaiteu a Ponent i l'amplitud del llit, la magna perspectiva, us evoquen sense desavantatge els rius més bells de les ciutats més belles.

L'HORTA

Torroella té una horta que és filla del Ter; una horta que baixa de Verges per a esplaiar-se en terra torroellenca, una horta ufanosa, paradisiàca, matissada amb tots els tons de verdor, esmaltada amb la gentil coloraina de les flors i de les fruites assaonades, i embaumada de les més fines sentors d'uns

jardins d'ensomni. Perdeu-vos pels caminals de l'horta, empleneu els vostres sentits de les més plaents sensacions, allargueu la mà vers la fruita temptadora, i convindreu amb nosaltres que l'horta torroellenca té tots els encisos dels rics i fecunds vergers de la terra.

LA MUNTANYA

Per a ressaltar més la frescor i l'atractiu de l'horta, Torroella té una muntanya: el tòmbol del Montgrí; al cim del planell calcinat trobareu una visió de terra erma, despoblada, soliu, d'una bellesa menys assequible però més grandiosa. Els seus torrents, ses penyes desolades tenen devots admiradors en els fills de Nemrod.

Travesseu l'oliver que la circumda, i enfileu-vos per la Muntanya Gran: evocareu la terra de Déu i veureu trespasar personatges bíblics pels seus camins pedregosos.

LES DUNES

La sorra del mar i la força de la tramuntana crearen unes muntanyes movibles. L'esperit fort d'un torroellenc insigne, En Primitiu Artigues, repoblà les dunes i convertí en un parc les muntanyolles sorrenques. Avui hi ha un bosc immens on el desert s'estenia. Seguim les pinedes de les dunes per la tortuosa carretera: veurem un panorama original i admirarem un bell i atractivol exemple de l'enginy de l'home dominant la Natura.

LA MAR

Torroella té el seu mar, un mar que és el fons més escaient de son pintoresc paisatge; un mar que ofereix la platja immillorable de l'Estartit i la dantesca creació d'una Costa Brava, que espera encara el geni poètic que la canti i la descrigui.

Preneu un llaüt i aneu de l'Estartit a l'Escal; desfilaran, davant vostre, illetes, cales, foradades, penya-segats esgarrifosos, cims alterosos, monstres

de pedra; la vostra admiració no reposarà i l'espectacle sublim us ennartarà i no comprendreu com els homes empordanesos no proclamen amb més insistent entusiasme la valor immensa d'aquesta costa incomparable, ben lluny d'ésser a bastament coneguda.

LA HISTÒRIA

Torroella té una història; bé s'ha parlat del poder suggeridor de l'antiga vila, el major encís de la Torroella estricta. Torroella fou la reina de l'Empordà i ses pedres venerables prou parlen i ben intensament de sa passada grandesa; la riquesa arqueològica mereix una consideració i un respecte que per mala ventura no sempre s'ha atès com calia. Seguim-ne les coves prehistòriques, els castells, les torres, els portals històrics, els palaus: els finestrals penetren molt endins del visitant il·lustrat que cerca el ressò del passat en les originals i venerables edificacions de l'antigor.

L'ESDEVENIDOR

Torroella és una vella dama que sabé sortejar difícils tempestes, vèncer els mals cops de la sort i valorar ses més pures fonts de riquesa. Feinadora i activa, serva sota la pols del treball un delicat segell de distinció. Els noms de Serrats, Pujol, Castells, Avellana i Vila, recorden una constel·lació de voluntats sostenidora de la gran indústria que dóna el major impuls a la nova Torroella.

Quan arribin les noves carreteres en projecte i el xiulet de la locomotriu desperti les forces condormides, Torroella explotarà les condicions naturals insuperables, variadíssimes i arribarà a una plenitud insospitada. Cal que el viatger en aquest terme tan extens i ple de contrastos conegui tots els aspectes per a copsar la bellesa i les possibilitats de l'antiga vila de Torroella.

(Il·lustració de Jeroni Giralt).

D e s i l · l u s i ó

UN jardí tot ple de llum
resplendent com una estrella
ungit amb el dolç perfum
dels ulls clars d'una donzella.

Hi cantava el rossinyol
tan bon punt el jorn neixia,
i amb els seus raïgs d'or, el sol
totes les flors descloïa.

Totes les flors?

Totes, no!

La de l'Amor no hi floria,
que sens perfum ni colô
dintre del meu cor moria.

Un jardí tot ple de llum
resplendent com una estrella...
Els meus somnis, com el fum,
esvaïa la donzella...

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

MANUEL SERRAT I PUIG.

El tresor del nostre idioma

SI l'abella vola de planta en planta, per extreure de les flors les seves essències, per tenir més ric, més dolç i decorat el seu rusc; els excursionistes també, de serra en serra, espigolem de la gent del camp, els seus amagats secrets que desperten i també decoren i enriqueixen Catalunya.

Avui tan sols faré esment d'un d'aquests secrets, que si són els més oblidats, jo crec, ben segur, que són els més representatius, els més sentits, i els que més honoren, per insignificants que sien.

I per tenir-los, ens cal trescar plens de delit i de coratge en totes direccions per planúries i muntanyes, portant dintre el nostre esperit aquell foc abrandat de patriotisme, d'entusiasme i bona voluntat, arreplegant noms i més noms de cada accident geogràfic i de cada paratge, escudrinyant les coses desaparegudes, i així, amb aquesta afició a la toponímia, adquirirem aquells secrets amagats, que junt amb els dels vells pergamins i dels monuments escrits de tots els segles, hi trobarem un resultat preciós, i aquest, no és altre sinó que el tresor del nostre idioma.

Diem-li tresor, perquè el tenim com dels més estimats joiells de la nostra terra, ja que ens proporciona un sens fi de dades interessantíssimes per a la nostra història, per a la geografia, pel folklore, i, també, per a la filologia.

La filologia, útil per a l'estudi i coneixement del llenguatge i allò que es refereix a les bones lletres; la història, per exposar els fets dels temps passats esdevinguts en un poble o país, etc.; la geografia, per la descripció de la terra i el folklore, en les múltiples manifestacions de saviesa popular.

El qui va a la recerca de totes aquestes manifestacions, sent una emoció indescriptible en el seu interior cada vegada que anota els noms dels paratges de la terra a viva veu de la gent de la mateixa contrada,

ensems al copsar-hi les diferents formes de pronunciació, que demostra, això, el que presenta la nostra llengua a tots els indrets de cada comarca.

¿Quants n'hi han de noms perduts que han esfumat els segles pel llenguatge de la nostra humanitat? Molts menys en trobaríem encara, si no hagués estat el treball realitzat en aquest sentit, pels iniciadors de la renaixença i també per aquells homes de l'últim quart de la darrera centúria que descobriren Catalunya per mitjà del nostre excursionisme. Això vol dir que nosaltres també hem de contribuir en aquesta obra, recollint tot el que se'ns presenti en aquest sentit, per les raons ja exposades, i així, perquè la nostra llengua no torni a trobar-se mai més en un estat tan llastimós d'empobriment i de decadència, ans el contrari, per tenir-la cada dia més floreixent i esplendent com es mereix que sia la nostra benvolguda i estimada llengua catalana.

Per l'amor que tenim a aquest idioma que ens ablama el cor, anem al recull de noms per tots indrets, des de les planes més opulents a les serres més esquerpes de parla catalana, ja que volem tenir les gaies ciències esmentades, ben definides i exposades com es mereixen; com igualment ho hem de dir-ho, perquè nostra llengua sia aclarida en tots conceptes, depurada en tots sentits, així serà honrada pels propis, respectada pels estranys, lliure de tot esclavatge, franca de tota tutoria, neta de tot exotisme, sia d'on sia.

Catalunya...!, parla ta llengua materna, llengua d'un poble viu, plena de vigor i excelsa, digna, culta i ciutadana i ferma com el geni de la raça.

Fills de la Pàtria...!, l'ànima del nostre poble no és altra sinó que la llengua catalana, és senyora i majora del seu terreny. Es la nostra reina i la nostra mare...

Tenint al cor el simbolisme de les quatre barres de sang de l'escut heràldic, fem un crit inflammat de patriotisme per a l'enaltiment de la nostra parla; això farà que trobem més viu i excels el tresor del nostre idioma.

¡¡Visca la llengua Catalana...!!

FRANCESC GOSALBES I CASTANÉ.

(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

CATALANS NOTABLES

Terenci Thos i Codina

VA néixer a Mataró, el dia primer de setembre del 1841, i és considerat com a jurisconsult i poeta.

Estudià a les universitats de Barcelona i Madrid, la carrera de lleis i de filosofia i lletres, llicenciant-se en dret civil i canònic en 1864 i obtingué el doctorat en 1869.

Desempenyà, des del 1876, la càtedra d'economia política i legislació industrial, a l'Escola d'Enginyers industrials de Barcelona.

En 1877 fou elegit diputat provincial pel districte de Mataró, càrrec que ostentà durant quatre anys.

Ni els càrrecs públics ni l'exercici de la seva professió, varen ésser obstacle per a dedicar-se a la literatura. Trobant-se a Madrid, en 1860, escrigué en llengua castellana una col·lecció de *Cantares*, que, en part, els va publicar «El Museo Universal». Els altres va llegir-los a Barcelona, alguns anys després, en sessió celebrada per l'Acadèmia de Bones Lletres, de la qual era individu de número.

Però Thos i Codina era, sobretot, un poeta català. En 1862 obtingué als Jocs Florals merescudes distincions amb la seva poesia *Els veremadors* i la seva llegenda *La veu de la castellana*; en 1864 se li va concedir l'Englantina, pel seu *Castell de Mataplana*; en 1886, altra vegada l'Englantina, per la seva composició *Visca la ganiveta!*, i en 1887 la Viola per la seva poesia *Més enllà!*, essent nomenat en aquest darrer any «Mestre en Gai Saber».

I cosa curiosa: veiem en Terenci Thos el primer paladí dels plurals femenins en *e* (que encara havia de trigar *quaranta anys!* a esdevenir norma comuna, escriptura corrent de les nostres publicacions) que ens presenta en els Jocs Florals el seu discurs escrit segons aquest sistema, quan el mateix Marian Aguiló mantenia a peu i a cavall els plurals en *a*.

També va distingir-se pels seus treballs en prosa. En 1866 publicà una col·lecció de contes populars, amb el títol de *Llibre de la infantesa*.

Fou redactor del «Diario de Barcelona» durant els anys de 1864 a 1867.

En 1863 va ésser mantenedor en el consistori dels Jocs Florals de Barcelona.

Va morir el dia 27 d'abril del 1903.

MIQUEL FORTUNY.

Anecdolari català

En Bonavia va ésser un comediògraf molt popular i tothom coneixia la bonesa del seu caràcter. Home sense envegetes, assistia a les representacions teatrals i es desfeia en aplaudiments, davant les obres dels amics i el treball dels actors.

Un dia es representava un drama de Guimerà al Teatre Principal i, naturalment, en acabar, en Bonavia era qui més aplaudia. En Guimerà es trobava a l'escenari, i com que se sentia alguna veu que cridava: «L'autor! l'autor!», un dels actors va agafar per la mà al mestre Guimerà per tal de fer-lo sortir a les taules, però en Guimerà, desconfiant, es resistí tot dient:

—Esperis, que potser és en Bonavia.

FOLKLORE AFORÍSTIC

ELS ALIMENTS

Si la salut vols cabal,
menja tan sols el que et cal
per tenir prou aliment,
i evita tot excedent;
guardant un poc d'apetit,
que molts mals causa un enfit.

Tingas hores arreglades,
per fer les teves menjades.

Quan el treball és molt fort,
pren quatre voltes confort:
esmorsar, dinar, brenar
i, al fi del dia, sopar.

Sa i arreglat l'aliment,
mes res de fort condiment.

Sucre i mel no són dolents,
mes són petits aliments.

Sols amb llet i pa s'amanya
el pastor dalt la muntanya;
mes qui treballa en poblat
no n'és pas prou confortat.

Dels aliments la cuitô
promou la digestió:
contra tota malaltia
n'és segura garantia,
i de la *tènia* i *trichina*
previsora medicina.

Sa l'aliment, poc costós,
deus procurar-te, i saborós.

Feu l'aliment digestiu,
no *gorman*, la ciència ho diu.

L'aliment, ans de tragat,
deu ser-ne ben masticat:
bona masticació
és mitja digestió.

No tot aliment nodreix,
sí sols el que es digereix.

Tot treball, com més violent
reclama més aliment.

Quan el fred sigui molt viu,
busca aliment nutritiu;
la carn grassa escalfa més
que la que és magra en excés.

Posant-hi sal, fas el pa
més digestiu i més sa.

El pa de segle i forment,
pel pagès, gran aliment.

Són mal sans els pans florits,
més que més pels nois petits.

El blat de moro i llegum
fan el pa de mal consum,
puix que indigest i pesat
tal donen per resultat.

Si és ben cuit i ben pastat,
el bon pa ne surt ullat.

El greix ranci i fet malbé
porta dany en si també.

(Seguirà).

N. F. DE R.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

Entreteniments Instructius

Secció a càrrec de JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ

LOGOGRIF NUMERIC

1234567	Planta.
455421	Prova.
56334	En la platja.
1325	Color.
772	Fibra vegetal.
74	Nota musical.
1	Consonant.
65	Animal.
525	Nombre.
3654	Flor.
16567	Poble català.
541436	» »
1433214	Lloc erm.

ENDEVINALLA

Tinc veu i no só persona,
tinc fusta i no só fuster,
tinc beta i no só betaire,
tinc corda i no só corder.

TARJA

Daniel Reig i Vila

Tenint en compte aquestes lletres, cal trobar el dom d'un poema famós i el del seu autor.

XARADA

*Ma primera consonant,
tros de planta ma segona
i el total resulta ésser
una hortalissa molt bona.*

Solucions als "Entreteniments Instructius"
publicats al núm. 62

Acròstic: *Vernet, Segarra, Capdevila, Bertrana, Soldevila,
Planas, Montero, Llor, Ruyra, Gassol.*

Conversa: *Reus.*

Logogrif numèric: *Tarragona.*

Tarja: *Fontanella-Trafalgar.*

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA